

**KATALIKŲ TIKYBOS VADOVĖLIO RANKRAŠČIO
„ESU ŠAUKIAMAS...“ (9 KL.)**

RECENZIJA

Recenzuoti pateiktas autorių Dianos Anskienės, Sigutės Peleckaitės katalikų tikybos vadovėlio „ESU ŠAUKIAMAS...“ rankraštis (toliau – vadovėlis), skirtas 9 klasės mokiniams. Leidykla – „Katalikų pasaulio leidiniai“, 81 psl., Vilnius.

Papildomų mokymo priemonių prie vadovėlio nebuvo pateikta.

Tikybos vadovėlis labai reikalingas Lietuvos mokykloms dirbant pagal atnaujintas Bendrąsias programas. Jis bus vertingas ir mokiniams, ir mokytojams ugdant jaunąją kartą savasties ir tapatumo, priklausymo Bažnyčiai, šventumo paieškose, meilės ilgesyje ir gailestingumo kelyje ieškant savojo pašaukimo.

Recenzuojamasis vadovėlis atitinka pagrindinius vadovėlio turiniui keliamus reikalavimus. Autorės tinkamai pritaiko Katalikų tikybos bendrojoje programoje nurodytą dalyko tematiką ir neviršija turinio apimties.

Tikybos mokymas modeliuojamas racionaliai, siūloma įsiklausyti į savo gyvenimą, ieškoti jo pagrindų, išsaugoti save meilei, jausti poreikį priklausyti bendruomenėms, atsigręžti į opiausias visuomenės problemas, realizuoti savo buvimą pasaulyje atrandant savąjį pašaukimą.

Vadovėlyje pateikiama medžiaga paranki siekti Katalikų tikybos bendrojoje programoje apibrėžtų mokinių pasiekimų, padėti ugdyti(s) žinias, nuostatas, gebėjimus, supratimą. Turinys pritaikytas devintos klasės mokiniams, atspindi jų gyvenimo ir mokymosi patirtį.

Vadovėlio *struktūra* suskirstyta į skyrius ir paragrafus atsižvelgiant į Bendrųjų programų turinio apimtį.

Pirmajame skyriuje „AR AŠ TOKS KAIP VISI?“ nagrinėjamas žmogaus ypatingumas, unikalumas, panašumas į paties Dievo paveikslą, tikėjimo, gerų darbų svarba, apmąstomos svajonės ir galimybės, laisvės, kūrybos ir atsakomybės svarba, vertybės ir prioritetai, sąžinė ir jos ugdymo būdai, Jėzaus kalno pamokslas, žmogaus laimės poreikis.

Antrajame skyriuje „DIDYSIS ILGESYS“ apmąstomas žmogaus pašaukimas mylėti ir būti mylimam, skaistumo ir intymumo dovana, santuokos sakramento svarba, neskaistumo, ŽIV ir AIDS problemos.

Trečiajame skyriuje „KAM PRIKLAUSAU?“ žmogus pateikiamas kaip socialinė būtybė, priklausanti šeimai ir įvairioms bendruomenėms, apmąstoma draugystės vertė ir ilgaamžiškumas, tradicijų svarba, Pasaulio jaunimo dienų aktualumas jaunajai kartai,

siekiamybė siekti šventumo, asmens vieta Bažnyčios gyvenime, Kristaus įsteigtos Bažnyčios visuotinumai, Katalikų Bažnyčios judėjimai, Naujieji religiniai judėjimai.

Šiame skyriuje siūlau keisti III.1 temos pavadinimą „Ar žmogus sala?“ ,pvz., „Žmogus sukurtas bendrystei (su kitais)“, „Žmogaus poreikis priklausyti bendruomenei“, „Žmogui reikalinga bendruomenė, bendruomenei – žmogus“. Šioje temoje kalbama apie žmogaus poreikį priklausyti bendruomenėms. Juk kiekvieną žmogų galima įsivaizduoti ir kaip atskirą salą, kai joms susijungus sukuriama bendruomenė, turinti bendrus tikslus, bet išlaikanti žmogaus individualumą ir unikalumą. Jei autorės pasirinko šią temą, tai apie žmogų kaip „salą“ arba „ne salą“ reiktų užsiminti dėstant temą, kad atlieptų temos pavadinimą.

Ketvirtajame skyriuje „KA PADARĖTE VIENAM IŠ ŠITŲ MAŽIAUSIŲJŲ...“ svarstoma skurdo ir bado tema, pasninko ir pasiaukojimo dėl kito svarba, bažnyčios požiūris į skurdą, „Caritas“ organizacijų veikla. Autorės analizuoja mirties bausmės problematiką, pristato Katalikų bažnyčios mokymą bei pagalbą įkalintiems iki gyvenimo pabaigos, aptaria neįgaliųjų svarbą ir vietą visuomenėje, pristato veikiančias bendruomenes. Kalbama apie senatvę kaip įgytą gyvenimo turtą ir pagarbą tėvams, svarstomos savižudybių priežastys, mokiniai kviečiami pastebėti ir atpažinti šalia savęs tuos, kuriems iš tiesų reikalinga pagalba.

Šiame skyriuje siūlau keisti IV.1 temos pavadinimą „Ką reiškia skursti ir badauti?“ (pvz., „Socialinis neteisingumas – badas ir skurdas išlieka“), nes temoje dėmesys skiriamas turto atsisakymui (Mk10,17-22), pasninko temai, nagrinėjimui, kas yra neturtingieji pagal Šventąjį Raštą (vargingesnio luomo žmonės, stokojantys medžiaginių vertybių, prispaustieji, raupsuotieji, svetimšaliai, našlės, maitininkai, alkani benamiai, kaliniai), gailestingumo darbams, pristatomas palaimintosios Motinos Teresės iš Kalkutos gyvenimas. Manau visiems aišku, kad badauti reiškia neturėti net paprasčiausio maisto. Kalbant apie skurdą, Jėzus akcentuoja, kad didžiausias skurdas yra nuodėmė. Jei autorės nenagrinėja skurdo dvasiniu požiūriu, vertėtų aiškiau akcentuoti „geruosius darbus kūnui“ – išalkusį pavalgydinti, ištroškusį pagirdyti ir kt., kaip kiekvieno krikščionio neatsiejama pareiga. IV.2 temos pavadinimas „Ar tikrai pasaulio likimas mano rankose?“, manau, nėra tinkamas, nes pasaulis pirmiausia yra Dievo rankose. Taip pat žinome, kad Bažnyčios mokymas nekalba apie likimą, kaip iš anksto nulemtą lemtį, todėl šio žodžio nevertėtų vartoti temos pavadinime. Temoje kalbama apie skurdą ir badą pasaulyje bei labdaros organizacijas. Temoje nekalbama, kad „aš galiu / negaliu išgelbėti pasaulį“, kaip nurodo temos pavadinimas. Ši tema praplečia IV.1 plėtotą temą apie socialinį neteisingumą. Ji galėtų vadintis „Skurdo pasekmės visuomenėje ir Bažnyčios socialinis mokymas“.

Kopij

IV.6 temą „Savižudybė: ar tai išeitis?“ siūlau keisti į „Savižudybė: ar galima pabėgti nuo gyvenimo?“, kurioje aiškiai akcentuojama, kad tik Dievas yra gyvenimo ir mirties Viešpats, ir netgi pasitraukus iš šio pasaulio teks su Juo susitikti. Norim ar nenorim, teks pripažinti absoliučią valdžią Dievui gyvenimo ir mirties slėpinyje.

Penktajame skyriuje „JŪS ŽEMĖS DRUSKA IR PASAULIO ŠVIESA...“ svarstomi žmogaus pašaukimo keliai, kuriuose svarbiausia išlikti žmogumi, liudyti tikėjimą ir juo gyventi, pristatomi žmonių atrastų pašaukimų liudijimai. Pristatomi pašaukimai į kunigystę ir vienuolystę, šeimą. Svarstomi pašaukimo ir profesijos pasirinkimo / suderinamumo klausimai.

Beveik visur nurodomi tekstų šaltiniai, tačiau kyla klausimas, ar autorės pačios sukūrė tekstą „Skaisti meilė“ 21 p., po tekstu „Ar išgirs tai mano Saulutė“ 21–22 psl. nurodytas autorės vardas, tačiau šis tekstas jau yra išleistame 9 kl. vadovėlyje „Mano vieta pasaulyje“ 62–63 psl., Kaunas, 2000. Kyla klausimas, ar autorės gavo šį tekstą iš pačios autorės? 28 psl. „Vieno gyvenimo istorija“, kurioje kalbama apie vaikina, užsikrėtusį ŽIV, nėra aišku iš kur paimtas tekstas. Prieš jį esanti užduotis „Perskaitykite žurnalistės Dalios Baliutavičiūtės pasakojimą ir, susiskirstę į grupes, aptarkite, kaip vaikinai galėjo tuos metus nugyventi kitaip“. Ar žurnalistė kalba vaikiną vardu ir pristato jo gyvenimą? Pvz., „Buvau mėgstamas kompanijose...Būdamas penkiolikos, visai vasarai išvažiavau į Irkutską...“ 36 psl. Nėra aišku, ar tekstą apie tradicijas (be pavadinimo) sukūrė pačios autorės, nesiremdamos jokių šaltinių. 36–37 psl. tekste „Jaunimo dienų tradicija“ cituojamos popiežiaus Jono Pauliaus II mintys, skirtos jaunimui, bet nenurodomi šaltiniai iš kur jos paimtos. PJD kronikoje 37 psl. „Jaunimo dienos Lietuvoje“ 37 psl., „Tezė bendruomenė“ 38 psl., „Katalikų Bažnyčios judėjimai“ 44–45 psl., „Arkos“ istorija“ 57 psl., taip pat nenurodoma, kokiais šaltiniais remiantis parengta informacija. Jei kunigo Mindaugo mintys 67 psl. tekste „Išgirsti Dievo kvietimą...“ buvo kur nors publikuotos, reikėtų nurodyt šaltinį. Jei autorės kalbėjosi su pačiu kunigu, tai taip pat galima nurodyti, pvz., „Apie pašaukimą į kunigystę kunigą kalbino...“

Vadovėlio pradžioje nurodomas turinys (nurodyti puslapius), pabaigoje – skyriaus įsivertinimo užduotys, naudotos literatūros sąrašas, kurį reikėtų sunumeruoti. Vadovėlyje pateikiama įvairaus sudėtingumo tekstų, ta pačia tema leidžia diferencijuoti ir individualizuoti mokymą ir pritaikyti jį tam tikro amžiaus skirtingų gebėjimų mokiniams. Autorės parenka tekstus iš grožinės, bažnytinės, etikos, krikščioniškosios etikos, psichologijos, šiuolaikinių interneto šaltinių. Pateikiama informacija turėtų žadinti mokinių smalsumą, skatinti norą pažinti save ir mus supantį pasaulį, ugdytis savo gebėjimus ir pasiekimus.

Vadovėlyje reikia sutvarkyti teksto maketavimą. 3 psl. reikėtų išskirti – paryškinti užduočių atlikimo būdus (metodus), pridėti „saulutės“ metodą. 4 psl. po eileraščiu nerašyti autoriaus vardo ir pavardės ant Šventojo Rašto knygos. 20 psl. išskirti meilės rūšis, išskirti krikščionių mintis 25 psl., nes atrodo kaip vientisas tekstas. 32 psl., cituojant Šventąjį Raštą, dėti kabutės.

Autorėms vertėtų apgalvoti, kaip išskirti temose esančią svarbią medžiagą (ypač Šventojo Rašto ištraukas, KBK mokymą, Vatikano II susirinkimo nutarimų medžiagą).

Tekstinėje informacijoje, pvz., 41–42 psl. bendraamžių išsakytos mintys apie Bažnyčią atrodo kaip vientisas tekstas. 48–49 psl. Tomo Vilucko knygos ištraukoje nėra nei vieno sakinio nors kiek atitraukto nuo krašto. Kokybiškiau sutvarkius tekstą, mokiniai lengviau įsimintų pateikiamą informaciją. 62 psl.- paryškinti antraštę „Krikščionybės požiūris į savižudybę“. 72 psl. siūlau dėti antraštę „Šventojo Rašto mokymas apie šeimą“, nes žemiau yra antraštė „Bažnyčios mokymas apie šeimą“.

Vadovėlyje pateikiama svarbių žodžių ir sąvokų žodynėlyje nurodomos naujos sąvokos, tačiau vertėtų paaiškinti tokius žodžius: „įstanga“, (58 psl.), „promečiui“ (38 psl.), „monsinjoras“, „prelatas“, „protonotaras“, „Eminencija“, „Ekscelencija“ (68 psl.).

Autorės tikslingai parinko sutartinius ženklus. Tačiau ženklu siūlau ženklinėti ne tik vieną užduotį, bet ir priskirti ženklą užduotims (kai pateikiamos kelios užduotys), o nurodžius ženklą, neberašyti „užduotis“, juk tam ir yra ženklas, kad suprastume jog tai užduotis. Užduoties ženklas – juodas didelis taškas, naudojamas 6 psl., 7 psl. (prie A. Mamontovo minties), ir 63 psl. ne pagal paskirtį – kalbant apie savižudybę ir išskiriant argumentus. 40 psl. tekstų numeracija prasideda nuo 2.

Vadovėlio pabaigoje pateikiamos kartojimo užduotys. Prie jų siūlau pridėti po keletą sakinių pačiam mokiniui įsivertinti, ką jis suprato / nelabai suprato skyriaus temose, ką norėtų sužinoti plačiau, kurios temos jam patiko labiausiai.

Vadovėlio autorėms vertėtų labiau apgalvoti vadovėlio struktūrą, kokias pagrindines dalis turi turėti paragrafo tema. Tai padėtų mokiniui ir mokytojui efektyviau dirbti pamokoje. Pagal šį rankraštį autorės plėtoja temą, bet nėra aiškaus apibendrinimo ir temos įtvirtinimo. Katalikų tikybos bendrosios programos ugdymo gairėse rekomenduojamą mokymo principą „gyvenimas – tikėjimas – naujas gyvenimas“ (Thomas Groome) autorės stengėsi įgyvendinti, bet vadovėlyje aiškiai jį išvelgti yra gana sudėtinga. Vienur temos pradedamos plėtoti nuo užduočių (10 psl.), kitur nuo „apatarimo klausimų“ (13 psl.), kitose temose nuo teksto analizės (28 psl.). Atvertus bet kurią temą, šios trys dalys turėtų būti matomos.

Autorės pateikia daug klausimų ir užduočių kritiškai mąstyti, spręsti problemas, pažinti save ir Dievo Žodį, Bažnyčios mokymą, išsakyti savo požiūrį, diskutuoti, bendradarbiauti tarpusavyje, ieškoti atsakymų į gyvenimo prasmės klausimus. Pateikti klausimai skatina naują mokomąją medžiagą susieti su anksčiau įgytomis mokinių žiniomis ir gebėjimais. Nemaža užduočių (autorėms reikėtų pačioms atidžiai peržiūrėti vadovėlio medžiagą), kurios pradedamos uždavais klausimais „Ar ...“, kuriuos reikėtų tikslinti. Pvz., taip prasideda (73 psl.) net penki klausimai. Vadovėlyje pasitaiko nemaža užduočių, kurias reikėtų konkretinti arba tikslinti, pvz., 7 psl. „Pamąstykite ir parašykite apie savo tikėjimą“ – ką parašyti apie savo tikėjimą? Manau, kad netinkama užduotis yra (15 psl.), prisiminus septynias Šventosios Dvasios dovanas ir, susiskirsčius į grupes, apie vieną jų suvaidinti etiudą. Šv. Dvasios dovanos yra didžiausios dovanos žmogui, o tai, kas didingiausia, nelabai leidžiasi atvaizduojama.

17 psl. užduotyje klausiama, ar Jėzaus palaiminimai turi ryšį su laime, ir autorės pačios paaiškina, kad žodis „palaiminimai“ Šventajame Rašte reiškia „laimingi“. Jei laimingi, tai ir atradę laimę. 23 psl. kalbant apie lytiškumą, vietoj žodžio „madinga / nemadinga“, siūlau kalbėti apie pagarbą savo ir kito lytiškumui, vertinant tai kaip Kūrėjo dovaną.

Manau, kad neprasminga užduotis yra ir 26 psl. – užbaigti sakinius: „Manau, kad nevesiu / netekėsiu / vesiu / tekėsiu, nes...“. Nemanau, kad devintoje klasėje gali būti aiškūs pašaukimai, kuris mokinys ką pasirinks. Kaip galiu galvoti, kad ištekėsiu, jei nėra mylimo asmens į kurį gali krypti mano širdis? 27 psl. nurodoma kūrybos užduotis „Suraskite tikrą istoriją apie gražią ir nesibaigiančią meilę“, bet ar surasti istoriją yra kūryba?

Manau, kad per plačios užduotys devintokams 45–46 psl.: „Suzinokite apie NJR ir sektas Lietuvoje“, „Pažiūrėkite filmuotą medžiagą apie NJR“ – kokia tai medžiaga, kaip vadinasi? 52 psl. net keturios užduotys darbui grupėse, skirtos pasidalyti, pristatyti bendrklasiams. Vertėtų pagalvoti apie kitokių užduočių pobūdį.

Nenurodytas užduoties ženklas užduotyje (58 psl.), kurioje siūloma, įsivaizduojant save vietoj kito asmens (gydytojo, kunigo ir kt.), pasakyti keletą stereotipinių sakinių apie senus žmones. Tačiau autorės nepateikia, kam tai reikalinga ir ką su šiais pavyzdžiais daryti. 66 psl. autorės siūlo parengti parodą apie savo vardo kilmę, reikšmę. Tikslingiau būtų parengti informacinį stendą.

Vadovėlio kalba daugelyje vietų aiški, tačiau pasitaiko vietų, kurias reikėtų tikslinti: 6 psl. „Tokius mus sugalvojo Dievas“ – sukūrė, pašaukė gyventi Dievas. 10 psl. kalbant apie Dievą ir žmogaus santykius vartojami žodžiai su priešdėliu „ne“ – „Dievas nė vienam netrukdo netikėti, nesimelsti, ar netgi Jį neigti“, nors tas pačias mintis galima išsakyti

pozityviau, pvz., „Dievas gerbia žmogaus laisvą valią ir nė vieno neverčia tikėti, melstis ar Jį pripažinti“. Kitas sakinys „Todėl mes ne visada renkames teisingai, dažnai apsirinkame ir randame tik paviršutinį ir trumpalaikį gėrį, kuris vėliau tampa blogiu“. Manau, vertėtų paaiškinti, kad trumpalaikis gėris negali užpildyti mūsų giliausių širdies troškimų, todėl savaime geri dalykai – pinigai, patogumai, karjera ir kt. per žmogaus netinkamus pasirinkimus gali tapti nešančiais nuodėmę, kai žmogaus gyvenimo tikslas nebėra Dievas (ne dalykai tampa blogi, bet žmogaus pasirinkimai).

Tekstas „Santuoka – sakramentas“ aiškinamas kaip žmogaus kilnumo išraiška, o paskui dėstoma, kad „žmonėms nedera vienam kito „prisimatuoti“ tarsi drabužio ar bato“. Manau, galima su mokiniais apie tai kalbėtis, bet dėti tokių sakinių į vadovėlių nevertėtų. Užtektų pasakyti, kad dėl asmens kilnumo pasirinktas asmuo negali būti pakeičiamas kitu asmeniu. Toks pakeitimas yra priešingas meilės dovanai, kuri kyla iš Dievo. Nevertėtų dėti sakinio 40 psl. „Šventieji toli gražu nevienodai panašūs į Dievą“, nes apie tai pasako kitas sakinys „Kiekvienas šventasis yra šventas savaip“. Juk nėra dviejų tokių pat gyvenimų, nes žmogus yra unikalus Dievo kūrinys. 63 psl. pradedamas tekstas apie linkusius į savižudybę žmones, bet nėra jokios įžangos. Klaidingai užrašyti žodžiai 34 psl. – „už(iš)duoti draugą“, 70 psl. „daugybės (a)smenų“.

Vadovėlio vaizdinė medžiaga tinkamai pritaikyta nagrinėjamosioms temoms, tačiau 55–56 psl. kalbant apie neįgaliųjų gabumus, vieno žmogaus nuotraukos yra keturiose vietose, todėl temos pradžioje būtų galima dėti kitą vaizdą. Temoje kalbant apie meilę (20 psl.), nuotraukoje matosi kampe pastatyta širdis, kurią siūlyčiau keisti, nes ji, manyčiau, neperteikia meilės žinios. 58 psl. siūlau mažinti vaizdą, informuoti, kas pavaizduota.

Vadovėlis iš esmės atitinka pagrindines demokratinės visuomenės ir valstybės vertybes, yra nešališkas lyties, amžiaus grupių, neįgalumo, gebėjimų, socialinės padėties, rasės, etninės priklausomybės, įsitikinimų atžvilgiu.

Išvada. Pateiktas vertinti vadovėlis atitinka *Mokyklų aprūpinimo bendrojo lavinimo dalykų vadovėliais ir mokymo priemonėmis tvarkos aprašo* (Žin., 2009 Nr. 61–2450) 5 punkte nurodytus reikalavimus. Rankraštis parengtas pagal atnaujintos *Katalikų tikybos bendrosios programos* turinį. Siūlau spausdinti tik atsižvelgus į recenzijoje išsakytas pastabas.

Recenzentė

Kopija tikra
Administracijos sekretorė

Rita Zakarauskienė
20.....

Irena Jonikaitė